

Соловйова О. В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Гнатковська О. М.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ ТА АМАТОРСЬКИХ КІНОРЕЦЕНЗІЙ

У статті робиться спроба встановлення основних структурних компонентів та композиційних особливостей професійних та аматорських рецензій 10 фільмів різних жанрів 2017–2022 років випуску. У дослідженні виділяються 12 структурних компонентів кінорецензії: «Вступ», «Власний досвід», «Згадки про інші твори», «Персонажі / акторський склад», «Творці», «Сюжет», «Технічні характеристики», «Переваги», «Недоліки», «Емоції», «Рекомендації», «Висновки», які згодом розподіляються на обов'язкові та факультативні структурні компоненти для професійних та аматорських рецензій, і порівнюється їх розташування у композиціях досліджуваних типів рецензій. Серед спільних обов'язкових структурних компонентів виділяємо такі важливі для розуміння цінності фільму аспекти як персонажі/акторський склад, сюжет, переваги та висновок. Аналіз структурно-композиційних особливостей професійних та аматорських рецензій дозволяє зробити висновок, що основна різниця між ними полягає у рівні деталізації, залученні автора рецензії, його досвіду та переживань в аматорських рецензіях та відсутності компоненту «Рекомендації» у професійних рецензіях. Варто зазначити, що вищезазначені компоненти у проаналізованих рецензіях варіюються за наявністю, обсягом та розміщенням у текстах рецензій. Ці фактори залежать від комунікативної спрямованості рецензії, її завдання, характеру впливу на читача або авторського підходу рецензента. Крім того, всі компоненти характеризуються такими властивостями як аналітичність, оцінність та інформативність. Композиція рецензій зазвичай класична (починається зі вступу, супроводжується згадками про інші твори, змалюванням деталей кінострічки, зазначенням переваг та недоліків, і завершується висновком), проте інколи компоненти можуть перемішуватись, доповнювати один одного. Основна відмінність між композиціями досліджуваних типів кінорецензій – це більша чітка і структурована композиція професійних рецензій та менш регламентована композиція аматорських.

Ключові слова: структурний компонент, обов'язковий компонент, факультативний компонент, композиція, професійна кінорецензія, аматорська кінорецензія.

Постановка проблеми. Кінорецензія є субмікрожанром газетної рецензії, основу якого становить критичне осмислення естетичної продукції шляхом її детального розгляду та оцінки. Відповідно рецензіям фільмів властиві основні риси функціонального стилю газетної публіцистики у поєднанні з критично-оцінними та інформативними типами текстів [2]. Таким чином, обов'язковими елементами кінорецензії можна вважати інформацію про фільм, його аналіз та оцінку, що може бути визначальним для її структури та композиції.

Крім того, спрямованість рецензії на здійснення інтелектуального й емоційного впливу на читача також може позначитися на її структурно-композиційних особливостях і зумовлює такі властивості рецензії як інформативність її змісту,

аналітичність, оцінність, емоційність, експресивність, рекламність, публіцистичність та лапідарність її стилю. Зміни структури тексту рецензії або його мовного оформлення спричиняються первинністю чи вторинністю типологічних рис рецензії, а їх обов'язкова наявність чи факультативність залежать від комунікативної мети рецензії [3, с. 119].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дж. Мартіном та С. Еггінс розробили концепцію аналізу жанру як потенційних або реалізованих етапів [5, с. 245]. Згідно з їх теорією схематична структура жанру охоплює обов'язкові та необов'язкові етапи з певною послідовністю упорядкування. Жанр рецензії, на їх думку, містить такі основні етапи: предмет, сюжет, персонажі, загальна картина та оцінка.

Етап «предмет» зазвичай узагальнює зміст фільму, змальовує події без подробиць та не обов'язково у часовій послідовності. Іноді на цьому етапі відбувається класифікація – віднесення фільму до певного жанру (комедія, жахи, наукова фантастика тощо).

Найдовший етап рецензії, як правило, представлений описом сюжету, хоча іноді він може бути відсутнім. Сюжет репрезентується хронологічним підсумком подій у фільмі, що відповідає часовій шкалі, згідно з якою зображуються події, але не завжди справжній послідовності розгортання подій. Опис може бути стислим або сягати кількох абзаців, якщо увага приділяється деталям. Хоча етап сюжету переважно слідує за етапом предмету, у деяких випадках він може розміщуватися після загальної картини, оцінки або опису персонажа.

Етап «персонажі» може бути окремим компонентом, однак може стати складовою частиною етапу «сюжету». Найчастіше опис персонажів подається після представлення основного сюжету, окреслюючи дії персонажів та їх причини. На цьому етапі кожен персонаж ретельно аналізується одночасно з оцінкою акторської гри.

Етап «загальна картина» може набувати різних форм, проте його головне завдання – надання необхідної інформації, яку автор вважає вагомим для розуміння фільму або рецензії. Він здебільшого зустрічається на початку рецензії, але його розташування може варіюватися. Зокрема автор може повідомити додаткову інформацію про певні аспекти фільму під час обговорення сюжету.

Етап «оцінка» є невід'ємним компонентом рецензії, оскільки чимало аспектів фільму можна оцінити: загальне враження, сценарій, режисер, актори та інше. До категорії «інше» відносяться різні аспекти кінопродукції, починаючи від роботи оператора, художника-постановника і звукорежисера та закінчуючи костюмами й спеціальними ефектами. Загальна оцінка фільму, як правило, коротка й влучна: читачу важливо зрозуміти, чи до подоби фільм рецензенту. Враження рецензента можуть бути обґрунтовані, але наведення причин трансформує загальну оцінку на оцінку окремих аспектів фільму.

Є. Ю. Гараніна пропонує таку структуру кінорецензії: «1. Заголовок. 2. Початковий абзац, у якому коротко описується враження рецензента про фільм без додаткових деталей. 3. Основна частина рецензії, що складається з аналізу та критики різноманітних аспектів фільму; порівнянь з попередніми екранізаціями режисера і схо-

жими кінострічками; виділення позитивних рис. 4. Кінцівка, в якій рецензент дає заключну оцінку фільму і поради читачеві» [1, с. 29].

На думку Т.В. Шкайдерової, основними структурними компонентами рецензії на фільм є жанр, актори, персонажі, режисер, час та місце подій. У плані змісту варто зазначити зав'язку фільму та порівняти з фільмами такого ж формату або тематики. Оцінка фільму повинна формуватися на основі переваг та недоліків кінострічки, особистих вражень автора рецензії та глядачів [4, с. 143].

Постановка завдання. Метою нашої статті є встановлення обов'язкових та факультативних структурних компонентів професійних та аматорських рецензій 10 фільмів різних жанрів 2017-2022 років випуску та порівняння їх композицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізувавши 10 професійних та 10 аматорських рецензій на фільми різних жанрів (*“No Time to Die”* / *«Не час помирати»* (2021); *“Doctor Strange in the Multiverse of Madness”* / *«Доктор Стрендж: У мультивсесвіті божевілля»* (2022); *“Paddington 2”* / *«Падінгтон 2»* (2017); *“Fantastic Beasts: The Secrets of Dumbledore”* / *«Фантастичні звірі: Таємниці Дамблдора»* (2022); *“The Northman”* / *«Варяг»* (2022); *“CODA”* / *«У румі серця»* (2021); *“It”* / *«Воно»* (2017); *“Hidden Figures”* / *«Приховані фігури»* (2017); *“Shang-Chi and the Legend of the Ten Rings”* / *«Шан-Чи та легенда десяти кілець»* (2021); *“House of Gucci”* / *«Будинок Гуччі»* (2021), ми пропонуємо виділити такі структурні компоненти кінорецензії: «Вступ», «Власний досвід», «Згадки про інші твори», «Персонажі/акторський склад», «Творці», «Сюжет», «Технічні характеристики», «Переваги», «Недоліки», «Емоції», «Рекомендації», «Висновки».

Компонент «Вступ» кількома реченнями привертає увагу читача з метою формування певних очікувань щодо фільму. У вступі зазвичай зазначається жанр фільму, наприклад: *Robert Eggers' outstanding horror story does for witches what other film-makers have done for vampires and zombies* [6]. Якщо фільм належить до серії, можуть згадуватися попередні частини; автор може скористатися ім'ям головного героя, актора чи режисера як принадою, наприклад: *The magizoologist Newt Scamander returns in the latest of the Fantastic Beasts movies, the prequel-saga of the wizarding world in Britain, America and beyond before Harry Potter's Hogwarts career* [6]. Серед стилістичних засобів, що використовуються у вступі, часто зустрічаються риторичні питання, наприклад:

“Is anything as improbable as a “feel-good” movie that actually leaves us feeling terrific?” [6].

Компонент «Власний досвід» вказує на зв'язок автора рецензії з фільмом., який може проявлятися як враження від попередніх фільмів, ставлення до теми фільму, результати його перегляду тощо, наприклад: *“Loved the first ‘Paddington’, was not sure whether that would be the case but it turned out to be one of that year’s biggest surprises and delights” [7]; “I very much enjoyed the first Doctor Strange film and thought his character has made a nice progression thus far in the Marvel Cinematic Universe. ... I was slightly concerned about this film being able to stand on its own... I would even go as far as saying it would be in my conversation of the better Marvel Cinematic Universe films” [7].*

Компонент «Згадки про інші твори» включає інформацію про фільми або книжки, які мають стосунок до рецензованого фільму, наприклад, попередня частина, першоджерело, інша робота режисера чи акторів: *“Adaptations of Stephen King’s books have always been known, for the most part, for not being of very good quality. Stand By Me and The Shawshank Redemption are both excellent, with Stand By Me being my personal favorite movie based on a King story (even if Shawshank is the overall better film)” [7].*

Компонент «Персонажі/акторський склад», «Творці», «Сюжет», «Технічні характеристики» деталізують певні аспекти кінопродукції, наприклад: *“played by the excellent Dan Fogler, as competent and unfazed as a John Buchan character” [6]; “Cinematographer Chung Chung-hoon, who has worked regularly with Park Chan-wook, keeps his cameras gliding elegantly around the action, lending an epic cinematic sweep to the widening horizons of youth” [6]; “An impressive extended shot (one of many) tracks an intoxicated raid on a Slavic village, delivering axes in heads ... as poultry flap in the background amid Pythonesque mud” [6]; “It’s beautifully shot and vibrant in design with a little bit of grit and Paddington as to be expected couldn’t have looked more perfect. The music score is suitably soothing, rousing and whimsical, while the direction keeps things moving at a bright and breezy pace” [7].*

У структурних компонентах «Переваги» та «Недоліки» автори рецензій можуть говорити про фільм в загальному або вказувати на окремі елементи на кшталт гри акторів, візуальних ефектів або сюжету, наприклад: *“Raimi’s visual sensibility there is manifested in wide-eyed, candidly inflected closeups that convey his own attentive fascination at the strangeness of simultaneously existing multiple*

worlds and characters’ multiple identities. The slight scene thrums with the potential of a mighty work of speculative imagination” [6]; “The genius of Theodore Melfi’s film is not in the originality of the script – as far as prestige pictures go, its dramatic and comedic beats are easy to anticipate – but in the novelty of the story and the liveliness of the performances” [6]; “Still, where I feel people will be disappointed is in the fact that the multiverse itself remains focused solely on Wanda and Strange throughout the entire film. A lot more could’ve been explored” [7].

Окремо від структурних компонентів «Рекомендації» (*“absolutely check this one out” [7]*) та «Висновки» (*“While it may not be as frightening as some hardened horror fans desire, the archetypal terrors and fundamental friendships of King’s source are slickly transferred to the screen with a ghoulish enthusiasm that proves hard to resist” [6]*) ми виділяємо компоненти «Емоції», який наближає автора до читача, допомагаючи йому зрозуміти переживання та висновки автора, наприклад: *“There were several points that had me tearing up, and then fully crying, because I was so emotionally engaged with the family, their struggles, and their triumphs and outpouring of love” [7].*

Аналіз структурно-композиційних особливостей професійних рецензій показав, що обов'язковими компонентами їх структури, присутніми у 8–10 рецензіях, виявилися «Вступ», «Згадки про інші твори», «Персонажі/актори», «Сюжет», «Переваги», «Висновок». Факультативними компонентами, властивими 2–7 рецензіями, є «Творці», «Технічні характеристики», «Недоліки». Невластивими компонентами стали «Власний досвід», «Рекомендації», «Емоції».

Композиція професійних рецензій здебільшого класична, проте іноді компоненти можуть перемішуватись, доповнюючи один одного. Традиційне розташування компонентів таке: 1. «Вступ»; 2. «Згадки про інші твори»; 3. «Персонажі/актори», «Творці», «Сюжет», «Технічні характеристики» найчастіше в порядку розгортання сюжету; 4. «Переваги» та «Недоліки»; 5. «Висновок».

В результаті аналізу структурно-композиційних особливостей аматорських рецензій встановлено, що обов'язковими структурними компонентами їх структури є «Власний досвід», «Персонажі/акторський склад», «Сюжет», «Переваги», «Емоції», «Висновок». Факультативні структурні компоненти – «Вступ», «Згадки про інші твори», «Творці», «Недоліки», «Рекомендації»; відсутні компоненти – «Технічні характеристики».

Як і у випадку професійних рецензій, компоненти аматорських рецензій характеризуються взаємопроникністю, наприклад, спостерігається суміш компонентів «Творці», «Згадки про інші твори», «Персонажі/актори», «Переваги»: *“Adapted from the book by Margot Lee Shetterly, Allison Schroeder and Theodore Melfi’s screenplay provides the perfect template for this successful rendering. The casting only sweetens the pot”* [7]. Проте загалом їх композиція досить типова: 1. «Власний досвід» чи/і «Вступ»; 2. «Згадки про інші твори»; 3. «Персонажі / акторський склад», «Творці», «Сюжет» у поєднанні з компонентами «Переваги» та «Недоліки»; «Емоції» з вказівкою на «Переваги» та «Недоліки»; 4. «Рекомендації»; 5. «Висновок».

Особливість, яку варто відзначити – це присутність рекомендацій лише в аматорських рецензіях, хоча згідно з шаблоном написання рецензії оцінка переваг і недоліків повинна супроводжуватись заклик до читача. При цьому в процесі аналізу спостерігалось, що заклик може бути адресованим не читачу, а творцям фільму чи продюсерам, наприклад: *“Maybe it’s time for Rowling to gracefully open her storytelling sandbox for others to dabble within”* [7].

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження дозволило встановити, що спільними обов’язковими структурними компонентами професійних та аматорських кінорецензій є такі важливі для розуміння цінності фільму аспекти як персонажі/ акторський склад, сюжет, переваги та висновок. Недоліки фільмів – це спільний факультативний структурний компонент професійних та аматорських кінорецензій. Навіть у рецензіях, які можна віднести до негативних (2 бали з 5), вказувались переваги кінострічки, в той час як згадки про негативні аспекти уникались. Це свідчить про те, що першочергова мета написання кінорецензії здебільшого полягає у висвітленні інформації та впливу, а не знеціненні власне фільму.

Основними відмінностями у структурному наповненні професійних та аматорських кінорецензій виявилися рівень деталізації для професійних рецензій і введення особистості автора – для аматорських. Автор аматорських кінорецензій часто перетворюється на героя оповіді, підкреслюючи свій попередній досвід та переживання,

пов’язані з переглядом фільму, а читач, прагнучи відчувати ті самі емоції, відгукується на його рекомендацію. На противагу, особистість автора професійних рецензій цілком знівельована, незважаючи на наявність оцінки і висновку, відсутній власний досвід, який дозволяє нам пізнати індивідуальність рецензента. Водночас, досвід та емоції авторів аматорських рецензій не залишають місця у їх структурі для деталей технічних характеристик, згадок про творців та про інші джерела.

Композиції обох типів кінорецензій подібні: зазвичай починаються зі вступу та завершуються висновком. Однак, на відміну від професійних рецензій, вступ аматорських рецензій часто супроводжується описом власного досвіду автора, а висновкам передую рекомендації. Наступним структурним компонентом після вступу в композиції обох досліджуваних типів кінорецензій є «Згадки про інші твори», за яким слідує змальовання деталей у різних комбінаціях – персонажів / акторів, творців, сюжету, технічних характеристик. Структурні компоненти «Переваги» / «Недоліки» в аматорських рецензіях переплітаються з вищевказаними деталями, тоді як в професійних рецензіях вони виступають окремим блоком. Ще одна вагома відмінність – це більш чітка та структурована композиція професійних рецензій та менш регламентована композиція аматорських.

Загалом, можемо зробити висновок, що всупереч схожості композицій обох досліджуваних видів рецензій, аматорська рецензія вирізняється більшим вільним розміщенням структурних компонентів, відчутною присутністю індивідуальності автора рецензії у тексті, розмаїттям закликів та оцінок. Професійні рецензії натомість відповідають певним очікуваним шаблонам публіцистичного стилю, більш стримані у судженнях та деталізовані. Також варто пам’ятати, що, хоча нам і вдалося встановити певні закономірності написання професійних та аматорських кінорецензій, їх структурно-композиційна побудова може варіюватися залежно від мети впливу на читача або авторського підходу до її написання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у порівнянні структурно-композиційних особливостей професійних та аматорських рецензій з огляду на приналежність фільмів до певного жанру.

Список літератури:

1. Гаранина Э. Ю. Оценочность в жанре кинокритики. *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2013. С. 28–31. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/otsenochnost-v-zhanre-kinoretsenzii>. (дата звернення: 17.08.2022).
2. Ляшенко Т. С. Структурно-композиційні, лінгвостилістичні та прагматичні особливості тексту мистецтвознавчої рецензії (на матеріалі німецьких газет) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2004. 201 с.
3. Ляшенко Т. С. Типологічні риси структурно-композиційних особливостей різновидів мистецтвознавчої рецензії. *Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Інозем. мови*. 2001. Вип. 9. С. 112–123.
4. Шкайдерова Т. В. Адаптация кинокритики к новым медиаусловиям. *Коммуникативные исследования*. Омск, 2014. № 2 (2). С. 141–146.
5. Eggins S., Martin J.R. Genres and registers of discourse. Discourse as structure and process. *Discourse studies: A multidisciplinary introduction*. London: Sage, 1997. PP. 230–256.
6. *The Guardian*. Electronic edition: URL: <https://www.theguardian.com/film> (дата звернення: 05.05.2022).
7. Rotten Tomatoes: Movies / TV Shows / Movie Trailers. URL: <https://www.rottentomatoes.com/> (дата звернення: 06.05.2022).

Soloviova O. V., Hnatkovska O. M. STRUCTURAL AND COMPOSITIONAL PECULIARITIES OF PROFESSIONAL AND AMATEUR FILM REVIEWS

The article attempts to establish the main structural components and compositional features of professional and amateur reviews of 10 films of various genres released in 2017–2022. The study identifies 12 structural components of a film review: "Introduction", "Personal experience", "References to other works", "Characters/cast", "Creators", "Plot", "Technical characteristics", "Advantages", "Disadvantages", "Emotions", "Recommendations", "Conclusions", which are subsequently divided into obligatory and optional structural components for professional and amateur reviews, and their arrangement in the compositions of the studied types of reviews is compared. Common obligatory structural components include such crucial aspects for the understanding of the value of the film as characters/actors, plot, advantages and conclusion. The analysis of the structural and compositional features of professional and amateur reviews allows us to come to the conclusion that the main difference between them is the level of detail, the involvement of the author of the review, his experiences and feelings in amateur reviews and the absence of the "Recommendations" component in professional reviews. It is worth mentioning that the presence, length, and placement of the above-mentioned components in the texts of the reviews may vary. These factors depend on the communicative intention of the reviewer, the purpose of the review, the essence of the impact on the reader or the individual approach of the reviewer. In addition, all components are of analytical, evaluative and informative nature. The composition of the reviews is quite conventional (beginning with an introduction, followed by references to other works, depiction of the details of the film and indications of its advantages and disadvantages, and ending with a conclusion), but sometimes the components can be mixed and complement each other. The main difference between the compositions of the film reviews under study is a more distinct and structured composition of professional reviews and a less regulated composition of amateur ones.

Key words: structural components, obligatory component, optional component, composition, amateur film review, professional film review.